

KULTŪRINIO TURIZMO SRITYS IR JŲ YPATUMAI: KŪRYBINGOS VEIKLOS MODELIAI

Vaida Ščiiglienė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA,
UNESCO KULTŪROS VADYBOS
IR KULTŪROS POLITIKOS KATEDRA
Maironio g. 3, LT-01124 Vilnius
vaida.scigliene@vda.lt

Straipsnyje apžvelgiami teoriniai ir praktiniai kultūrinio turizmo plėtros, sociokultūrinio poveikio, (ne) efektyvaus planavimo ir valdymo klausimai. Remiantis turizmo sampratomis mėginama apibrėžti kultūrinio turizmo definiciją, išskirti sritis ir nusakyti savybes. Kultūrinis turizmas dabartinėje aplinkoje dinamiškas ir nuolat kintantis bei atsinaujinantis procesas, todėl kiekviena nauja klasifikacija nėra baigtinė, tai – politinių, ekonominių, sociokultūrinių, kultūrinių, meninių procesų atspindys. Tyrime siekiama atskleisti turizmo ir kultūros sektorių bendradarbiavimo galimybes, kurios suprantamos kaip kūrybingos veiklos modeliai.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: turizmas, jo rūšys, kultūrinis turizmas, kultūrinio turizmo sritys, turizmo politika Lietuvoje, paveldo vadyba.

ĮVADAS

Turizmo veiklos, kaip rodo pastarojo dešimtmečio statistika, tampa vis svarresne tarptautinės ekonomikos dalimi (vidutiniškai sudaro 5,5 proc. BVP, kai kuriose šalyse svyruoja nuo 3 iki 8 proc.), kuri pritraukia didelį kapitalą ir pagal savo finansinę išraišką yra greta svarbiausių pramonės šakų. Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programos duomenimis, statistika šiuo požiūriu tokia:

Lietuvos turizmo sektoriui 2012 metai – rekordiniai: būta 1,9 mln. užsienio turistų kelionių į Lietuvą, arba 7 procentais daugiau nei 2011 metais ir 27,8 procento

daugiau nei 2007 metais. Lietuvos banko duomenimis, 2012 metais iš atvykstantojo turizmo (vienadienių lankytojų ir turistų) Lietuva gavo 3,858 mlrd. litų pajamų, arba 13 procentų daugiau nei 2011 metais ir 28,8 procento daugiau nei 2007 metais.¹

Ekonominė nauda nėra vienintelis turizmo tikslas, ne mažiau svarbus ir sociokultūrinis turizmo poveikis. Turizmas skatina socialinę integraciją, naujų darbo vietų kūrimąsi, daro įtaką bendruomenių gyvenimo kokybei, ugdo pilietines vertybes, toleranciją, stiprina

¹ Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programa, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-28], http://www.ukmin.lt/web/lt/turizmas/nacionaline_turizmo_pletros_programa, p. 3.

tapatumo ir kultūrinio savitumo raišką, gyvina kultūrinį gyvenimą. Kultūrinis turizmas – svarbi turizmo rūšis; Lietuvoje – tai prioritetinė kryptis ir jo plėtotė kultūrinių produktų, kultūros paveldo objektų, „miesčių, architektūros paveldo, šalies istorijos požiūriu potencialiai įdomi tiek vietos, tiek užsienio turistui“². Tikrai senokai, 1998 m., priimtas Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas³, tais pačiais metais parengta Kultūrinio turizmo plėtros programa, 1999 m. patvirtinta Nacionalinė turizmo plėtros programa⁴, kuri planingais etapais nuolat atnaujinama⁵.

Taigi valstybės įstatymuose, planuose ir strategijose aiškiai įvardijama kultūrinio turizmo plėtros svarba. Tačiau tenka pastebėti, kad nepaisant susidomėjimo kultūrinio turizmo galimybėmis, ši rūšis, ypač jos jungtys su kultūra, kūrybinėmis industrijomis, vystomos gana chaotiškai, pats terminas nepakankamai tiksliai apibrėžtas, neaiškiai detalizuojama, kokios yra jo sritys, kaip jos gali veikti, komunikuoti ir skleisti bendroje turizmo ir kultūros lauko sistemoje, pagaliau teikti tiek ekonominį, tiek sociokultūrinį efektą. Kultūrinis turizmas – tarpdalykinė kryptis, svarbus įvairių disciplinų, taip pat ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Paradoksalu, bet visuomeninių organizacijų, dalyvaujančių turizmo sektoriuje, siekiai neretai lieka deklaratyviais pasiūlymais, o tikslai ir uždaviniai skirtingų suinteresuotų šalių įgyvendinami individualiai; juntama bendro vyksmo stoka. Senokai pabrėžiama, kad svarbi ilgalaikė turizmo strategija, Lietuvos turizmui būtina orientuotis į kompleksiskumą⁶. Nemažiau

aktualu – kurti specifinius kultūrinio turizmo modelius, idant būtų atsakyta reprodukuoti įprastines masinio turizmo schemas, tačiau pastebima, kad būtent tokia sistema sėkmingai vyrauja ir klesti.

Šio tyrimo objektas – kultūrinio turizmo sritys ir jų ypatumų išskyrimas; turizmo ir kultūros sektoriaus bendradarbiavimo jungčių atskleidimas. Straipsnio tikslas yra ištirti kultūrinio turizmo Lietuvoje skiriamąsias ypatybes, parodyti turizmo ir kultūros lauko bendradarbiavimo galimybes, siekiant ekonominio ir sociokultūrinio efekto. Tyrimo metu naudoti analizės, lyginamasis ir sintezės bei interviu metodai.

Kultūrinio turizmo tema plačiai išplėtotą užsienio autorių darbuose: Priscilla Boniface knygoje *Managing Quality Cultural Tourism* (1995) išsamiai apžvelgia kultūrinio turizmo plėtros tendencijas, pateikia marketingo tyrimų metodais parengtą turistų poreikių studiją, kartu akcentuodama efektyvaus vietovių valdymo bei edukacijos svarbą. Dialogo reikšmę tarp trijų procesų – rinkodaros, planavimo, valdymo – atskleidžia tyrėjai bei praktikai Bobas Mc Kercheris bei Hilary Du Cros studijoje *Cultural Tourism. The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management* (2002), kurioje tvariojo turizmo raišda tiesiogiai siejama su glaudžia kultūrinio paveldo vadybos bei turizmo partneryste. Kultūrinio turizmo sritis – teminiai pramogų parkai – išsamiai tirti Salvadoro Antono Clavè *The global theme park industry* (2007) monografijoje. Lietuvoje kultūriniam turizmui, priešingai nei turizmui, skirti tyrimai yra vangūs; ši rūšis dažniausiai lakoniškai apžvelgiama kaip vienas iš turizmo ar turizmo vadybos segmentų mokomuosiuose leidiniuose⁷, jai nesuteikiant išskir-

teraktyvus], [žiūrėta 2014-05-30], <<http://www.teisesforumas.lt/idomybes-ir-naudinga-informacija/1390-kio-ministras-pri-stat-nauj-turizmo-pltros-koncepcij-.html>>.

2 *Ibid.*, p. 5.

3 Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. 1998 m. kovo 19 d. Nr. VIII-667, Vilnius, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-28], http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404344.

4 Lietuvos turizmo plėtros dešimtmetis, Valstybinis turizmo departamentas, Vilnius, 2002, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-28], <http://www.tourism.lt/uploads/documents/Naudinga_informacija/Turizmo_statistika/Lietuvos_turizmo_pletros_desimtmetis_1992-2002.pdf>, p. 3.

5 1999–2002, 2003–2006, 2007–2010, 2007–2013, 2014 m. kovo 12 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 238 patvirtinta 2014–2020 metų programa.

6 Ūkio ministras pristatė naują turizmo plėtros koncepciją, [in-

7 Petras Grecevičius, Aušrinė Armaitienė, Ona Junevičienė, Daina Labanauskaitė, Audronė Lukšaitienė, Edvardas Slušnys, Antanas Vaidelys, *Turizmo vadovėlis*, Kauno kolegija, Klaipėdos universitetas, Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras, 2002; Alvydas Baležentis, Brigita Žuromskaitė, *Turizmo vadyba. Tarptautinio turizmo administravimo įvadas*, Vilnius: Mykolo

tinės reikšmės, neieškant glaudžių turizmo ir kultūros jungčių. Išimtimi galėtų būti aktualių kultūrinio turizmo atvejų analizei skirta straipsnių rinktinė, parengta 2007 m. pranešimų, skaitytų III Baltijos jūros kultūros paveldo forume, vykusiame Vilniuje, pagrindu, tai – *Kultūros paveldas ir turizmas. Galimybės, poveikis, partnerystė ir valdymas*. Baltijos šalių kultūrinio turizmo situaciją nagrinėja ir UNESCO inicijuotas *Baltijos šalių kultūrinio turizmo politikos dokumentas* (2003)⁸. Dar yra nedaug pavienių straipsnių⁹. Šiame straipsnyje nagrinėjant kultūrinio turizmo sričių klasifikaciją ir skiriamąsias ypatybes pagrindiniu šaltiniu tapo Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 425-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2006 m. kovo 15–16 d., pareikšta nuomonė dėl turizmo ir kultūros bei renginio metu paskelbtas Patrizio Pesci pranešimas „Turizmas ir kultūra: dvi jėgos, skatinančios augimą“¹⁰.

Taigi lieka visapusiškai neatskleistos kultūrinio turizmo plėtros naudos, tokios kaip socialinis, kultū-

rinis, aplinkos, ekonominis, politinis kraitis. Kultūrinio turizmo verslas naudingas ne tik turistams, bet ir vietos bendruomenei. Mokslinių tyrimų stoką liudija ne tik mažas publikacijų skaičius išskirtinai šia tema, bet turint omenyje šios mokslo krypties taikomą ir pritaikomą pobūdį¹¹, užsakomieji moksliniai tyrimai, kuriuos inicijuoja nacionalinio lygmens institucijos, formuojančios turizmo politiką ir strategijas. Jie negausūs. Štai pažvelkime, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, formuojanti Lietuvos valstybės turizmo, kurortų ir kurortinių teritorijų plėtros politiką, skelbia 13 analizių, tyrimų, studijų¹², iš kurių tik viena turi tiesiogines sąsajas su kultūrinio turizmu¹³. Valsybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos vadovo vienas iš strateginių tikslų – „Gerinti Lietuvos turizmo įvaizdį ir didinti turizmo produktų ir paslaugų žinomumą“¹⁴. Savo internetinėje svetainėje skiltyje „Mokslo tiriamieji darbai“ skelbia 16 tyrimų, iš jų jau anksčiau minėta studija yra vienintelė, kurios tikslas – įvertinti Nemuno zonos įtaką Lietuvos kultūrinio turizmo plėtrai¹⁵. Net formaliai pažvelgus į šio puslapio svetainę matome, kad glaudesnių sąsajų su kultūros įstaigomis tikrai maža: susijusių įstaigų nuorodoje nėra Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, o visuomeninių ir kitų nacionalinių turizmo organizacijų nuorodoje (kuri būtų tiesiogiai susieta su kultū-

Riomerio universitetas, 2012.

- 8 Baltijos šalių kultūrinio turizmo politikos dokumentas: Trumpanis variantas, [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2014-05-30], <http://www.unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/kultura/kulturinis_turizmas/Baltijos_saliu_kulturinio_turizmo_politikos_dokumentas.pdf>.
- 9 Kęstutis Ambrozaitis, „Kultūrinio turizmo organizavimas“, in: *Meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje*, sudarytojas Edmundas Žalpytis, Vilnius: Tyto Alba, 2004; Muziejai ir kultūrinis turizmas tarptautinės bendruomenės akiratyje. Pagal 2000 m. ICOM simpoziumo „Muziejai, paveldas ir kultūrinis turizmas“ Peru ir Bolivijoje medžiagą parengė Loreta Meškelevičienė, in: *Lietuvos muziejai*, 2003, Nr. 2, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-30], <<http://www.museums.lt/Zurnalas/meskeleviciene.htm>>; Rimantas Dapkus, „Kultūrinio turizmo plėtros perspektyvos“, in: *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 2008, Nr. 4 (15), [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-14], <http://www.lvb.lt/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LDB&docId=TLITLIJ.04~2008~1367164754953&fromSitemap=1&afterPDS=true>.
- 10 Patrizio Pesci, „Tourism and culture: two forces for growth“, in: European Economic and Social Committee 425th plenary session, Brussels, 2006, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-05-08], <http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCopinionDocument.aspx?identifier=ces\int\int279\ces400-2006_ac.doc&language=EN>.

- 11 Taikomoji disciplina, kur svarbūs vadybos, interpretacijos, logistikos aspektai.
- 12 Turizmas. Analizės, tyrimai, studijos, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <http://www.ukmin.lt/web/lt/turizmas/analizes_tyrimai_studijos>.
- 13 Nemuno zonos kaip kultūrinės-turistinės zonos potencialo plėtros ir galimybių studija, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <http://www.ukmin.lt/web/lt/turizmas/analizes_tyrimai_studijos>.
- 14 Vadovų strateginiai tikslai, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.tourism.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/vadovu-strateginiai-tikslai>>.
- 15 Mokslo tiriamieji darbai, Nemuno zonos kaip kultūrinės-turistinės zonos potencialo plėtros ir galimybių studija, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, VŠĮ Baltijos rekreacinių sistemų modeliavimo institutas, [interaktyvus], 2007, [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.tourism.lt/lt/naudinga-informacija/mokslo-tiriamieji-darbai>>, p. 4.

riniu turizmu) aptinkame tik Lietuvos pilių ir dvarų asociaciją bei Lietuvos muziejų asociaciją; ką jau kalbėti apie idėjas, pasitelkiančias kūrybinę ekonomiką, kūrybines industrijas, kurios galėtų didinti turizmo produktų ir paslaugų sklaidą. Kita vertus, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos „Kultūros politikos kaitos gairėse“¹⁶ kultūrinis turizmas net nepaminėtas, nors jos tikslas – „atnaujinti Lietuvos kultūros politikos modelį, kuris padėtų atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą, o tikslui įgyvendinti yra iškelti uždaviniai, kurių 6–10¹⁷ galėtų atspindėti ir turizmo bei kultūros jungtis ir projekcijas. Tiesa, ministerijos konkursinių projektų tinkle yra *Kultūros kelio*¹⁸ programa, kuri jungiasi su kultūriniu turizmu, tačiau tai veikiausiai vienintelė programa, tiesiogiai besisiejanti su kultūrinio turizmo galimybėmis ir jo skatinimu.

Taigi nacionaliniu lygmeniu deklaruojamas kultūrinio turizmo prioritetas praktiškai nepakankamai išplėtotas.

Dėmesį išskirtinai kultūrinio turizmo problemoms ir galimybėms identifikuoti akademinio lygmeniu pastaraisiais metais sistemingai skiria Vilniaus dailės akademijos UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra per Kūrybinių industrijų modulyje dėstomą dalyką Kultūrinis paveldas ir kultūrinis turizmas¹⁹ (nuo 2009), taip pat ir per studentus,

16 Lietuvos Respublikos Seimas, „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“, 2010-06-30, Nr. XI-977, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.lrkm.lt/index.php?2667947037>>.

17 6) formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką;
7) užtikrinti Lietuvos darnų vystymąsi, derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdviu planavimu;
8) didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje;
9) plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje;
10) konceptualiai, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje; *ibid.*, p. 1.

18 Kultūros kelias, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.lrkm.lt/go.php/lit/IMG/674>>.

19 Dalyką dėsto šio straipsnio autorė, nuo 2013 m. šis dalykas perkeltas į bakalaurų programos pakopą.

kurie savo magistro darbo tema pasirenka nagrinėti šią problematiką. Apgintuose magistrantų Reginos Lakačiauskaitės (2009), Birutės Verbiejūtės (2010), Giedrės Rutkauskaitės (2010), Editos Smindriūnaitės (2011), Igno Aleksandravičiaus (2012), Solveigos Grigalevičiūtės (2011), Marijos Silickajos (2013) darbuose buvo mėginta išsiaiškinti kultūrinių maršrutų Lietuvoje vadybą, kultūros kelių modelius, regioninio kultūrinio turizmo ypatybes, kultūrinio turizmo sričių – festivalių, teminių parkų – perspektyvas, fortifikacinio ir archeologinio paveldo valdymo specifiką²⁰. Šiame straipsnyje vartojami teiginiai, kaip tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka; turizmo ir kultūros sektoriaus negebėjimas vieningai dirbti; koordinavimo, planavimo ir valdymo bendrų turizmo ir kultūros sektorių veiklų trūkumas, atsirado atlikus kokybinius tyrimus (giluminiai interviu su tiksline auditorija).

KULTŪRINIO TURIZMO SRITYS

IR JŲ YPATUMAI

Europoje kultūra ir turizmas glaudžiai susiję, jau nuo antikos buvo domimasi kultūros ir istoriniu palikimu, o keliavimo užuomazgų ieškoma Senovės Egipte. Turizmo sektoriaus diferencijavimas išryškėjo tik XX a. antroje pusėje, o idėja sukurti kultūrinio turizmo paketus labiausiai buvo skatinama Vokietijoje 6 deš. pabaigoje, kai atsirado pirmieji krašto pažintinio turizmo specialistai. Šios srities tyrinėtojų teigimu²¹, kultūrinio turizmo atsiradimas prasidėjo 1970-aisiais, kai buvo suprasta, kad kai kurie žmonės keliauja turėdami tikslą – geriau pažinti kultūrą ar daugiau sužinoti apie kultūrinį paveldą. Iš pradžių buvo žiūrima kaip į specialios veiklos nišą, kuriai priklausė daugiau išsilavinę, labiau pasiturintys turistai, kurie atostogoms ieškojo daugiau nei pasyvaus poilsio, XX a. 7–8 deš. pradė-

20 Išvardytų autorių baigiamųjų darbų vadovė – Vaida Ščiglienė.

21 Bob Mc Kercher, Hilary Du Cros, *Cultural Tourism. The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*, The Haworth Hospitality Press An Imprint of the Haworth Press, Inc. New York-London-Oxford, 2002, p. 1–9.

jo didėti turizmo rinkos segmentacija. Daugeliui kelionių operatorių kultūra buvo neatskiriama turizmo produkto dalis, tačiau ji nebuvo išskirta kaip savarankiška rinkos niša. Augant turizmo ir kultūros produktų vartojimui, ryšys tarp jų smarkiai pakito. B. McKercherio ir H. Du Cros nuomone²², tik nuo 1990 m., nuo masinio turizmo susiskaldymo, kultūrinis turizmas suvoktas kaip savarankiška turizmo rūšis. Jo plėtra susijusi su sąmoningumu, visuomenės supratimu, jog reikia saugoti ir išlaikyti nykstančią kultūrą bei turtinę paveldą. Minėtų autorių atlikti tyrimai atskleidžia, jog priklausomai nuo krypties 35–71 proc. tarptautinių keliautojų laikomi kultūriniais turistais. Anksčiau kultūros ir turizmo produktai vystydavosi sąlyginai nepriklausomai vienas nuo kito, tačiau pastaruoju metu turizmo augimą gali užtikrinti tik kokybiškas kultūros produktų augimas. XX a. pab. – XXI a. pr. į kultūrinio turizmo potencialą dėmesį atkreipė daugelio šalių vyriausybės, taip pat ir Europos Sąjunga. 2006 m. vykusioje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 425-ojoje plenarinėje sesijoje nuspręsta, kad turizmas ir kultūra skatina ekonominę ir sociokultūrinę potencialą. Europos turizmo sektorius susiduria su stipria konkurencija ir sesijos tikslas buvo:

atkreipti Europos institucijų dėmesį į tai, kad kultūra gali turėti teigiamos įtakos Europos turizmui, ir paraginti jas labiau vertinti ir saugoti senojo kontinento kultūros paveldą. Šis turtas, kuris nuo kitų pramonės sektorių skiriasi tuo, kad jo neįmanoma nei perkelti į kitą vietą, nei iš naujo sukurti, gali būti lemiamas veiksnys, leisiantis laimėti konkurencinę kovą prieš kitus pasaulio kraštus.²³

Lietuvoje nepaisant fakto, kad kultūriniai ištekliai yra pakankamai gausūs, o turizmo terpė palanki, kultūrinis turizmas netampa kūrybinės ekonomikos modeliu, nes nevyksta tarpinstitucinis bendradarbia-

vimas, keitimasis žiniomis, patirtimi. Atsižvelgiant į tokią situaciją, pagrindinė problema – nesugebėjimas vieningai, sistemingai ir tikslingai koordinuoti, planuoti ir valdyti bendrų turizmo ir kultūros sektorių veiklų bei atskirų jų segmentų. Privatus sektorius iš esmės veikia nevaržomai ir savarankiškai organizuoja savo darbą, tačiau vengdami rizikos renkasi masinio turizmo schemas, jiems mažai įdomūs kultūros produktai. Savivaldos ir viešasis sektorius pasigenda efektyvios orientacijos į kryptingą tikslą, visi dirba gerai, bet „kas sau“. Kartu nėra aiškiai įvardyta, kas yra ir iš ko susideda kultūrinis turizmas²⁴.

Taigi tiek teoriniame, tiek praktiniame lygmenyje poreikis pažvelgti į turizmo klasifikaciją yra vienas iš šio straipsnio tikslų. Remiantis Lietuvos Respublikos turizmo įstatymo 2 straipsnio 29 punktu:

Turistas – fizinis asmuo, kuris pažintiniais, profesiniais dalykiniais, etniniais, kultūriniais, rekreaciniais, sveikatinimo, sveikatingumo, religiniais ar specialiais tikslais keliauja po savo šalį ar į kitas šalis ir bent vienai nakvynei, tačiau ne ilgiau kaip vienus metus apsistoja ne savo nuolatinėje gyvenamojoje vietoje, jeigu ši veikla nėra mokymasis ar mokamas darbas lankomoje vietoje.²⁵

Turizmo terminų žodyne turizmo rūšys apibūdinamos kaip „kelionių kategorijos, kurios skiriasi savo tikslais ir turiniu“²⁶. Tame pačiame leidinyje turizmas kaip veikla, nusakoma esanti „susijusi su kelionėmis ir

22 *Ibid.*

23 *Ibid.*, p. 1.

24 Birutė Verbiejūtė, „Interviu su Vilniaus turizmo informacijos centro direktore Jolanta Beniulienė“, in: Magistro baigiamasis darbas „Kultūrinių maršrutų Lietuvoje vadyba: prielaidos, ypatybės ir galimybės“, Vilniaus dailės akademijos UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra, vadovė dr. Vaida Ščiگیlienė, Vilnius, 2010, p. 116–120.

25 Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-03], <<http://www.infolex.lt/ta/64687>>.

26 *Turizmo terminų žodynas*, rengimo grupės vadovė doc. dr. Aušrinė Armaitienė, Valstybinis turizmo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009, p. 99.

Šaltinis	Turizmo rūšių klasifikacija
Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas pagal tikslą	pažintinis turizmas, profesinis turizmas, dalykinis turizmas, etninis turizmas, kultūrinis turizmas, rekreacinis turizmas, sveikatinimo turizmas, religinis turizmas
<i>Turizmo terminų žodynas</i> pagal tikslą ir turinį	ekoturizmas, kultūrinis turizmas, gydomasis turizmas, dalykinis turizmas, poilsio turizmas
<i>Turizmo terminų žodynas</i> pagal veiklos pobūdį	aktyvusis turizmas; alternatyvusis turizmas; arktinis turizmas; atsakingasis turizmas; atvykstamasis turizmas; automobilių turizmas; dalykinis turizmas; darnusis turizmas; dviračių turizmas; džunglių turizmas; ekologinis turizmas; etninis turizmas; gamtos mėgėjų turizmas; gydomasis turizmas; istorijos mėgėjų turizmas; išvykstamasis turizmas; jaunimo turizmas; kaimo turizmas; kalnų turizmas; konferencijų turizmas; kosmoso turizmas; kultūrinis turizmas; literatūrinis turizmas; masinis turizmas; miesto turizmas; motociklų turizmas; neorganizuotas turizmas; nuotykių turizmas; ornitologinis turizmas; pagyvenusių žmonių turizmas; pasyvusis turizmas; pirmykštis turizmas; pomėgių turizmas; pramonės turizmas; religinis turizmas; skatinamasis turizmas; slidžių turizmas; socialinis turizmas; sportinis turizmas; šviečiamasis turizmas; ūkinis turizmas; urvų turizmas; užsienio turizmas; vandens turizmas; vidaus turizmas; virtualusis turizmas; žygeivių turizmas
Oficiali Lietuvos turizmo svetainė pagal tikslą	verslo turizmas, aktyvusis turizmas, kultūrinis turizmas, sveikatos turizmas, miestų turizmas

1 lentelė. Turizmo rūšių klasifikacija pagal oficialius Lietuvos šaltinius

jų tikslų įgyvendinimu“. Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos skelbiamoje Oficialioje Lietuvos turizmo svetainėje turizmas suskirstytas į: verslo, aktyvųjį, kultūrinį, sveikatos, miestų²⁷.

Matome, kad pateikta klasifikacija nevieninga ir neatspindi dabartinės kultūrinio turizmo sampratos.

Grįškime prie klausimų: kas yra kultūrinis turizmas? kokias kultūrinio turizmo sritis vertėtų išskirti, idant turizmo ir kultūros sektoriai pasiektų glaudesnę ryšį, siekdami ekonominio ir sociokultūrinio poveikio?

Turizmo terminų žodyne kultūrinis turizmas apibūdinamas taip:

turizmo rūšis, kai kelijama susipažinti su vietos kultūra (menu, kalba, architektūra, papročiais ir kt.), dalyvauti meno renginiuose. Pagal kelionės tikslą gali būti skirstomas į smulkesnius porūšius (lingvistinis, pilių, pramonės, karinis ir kt.).²⁸

27 Oficiali Lietuvos turizmo svetainė, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-03], <<http://www.lithuania.travel/?lang=1>>.

28 *Turizmo terminų žodynas*, p. 51.

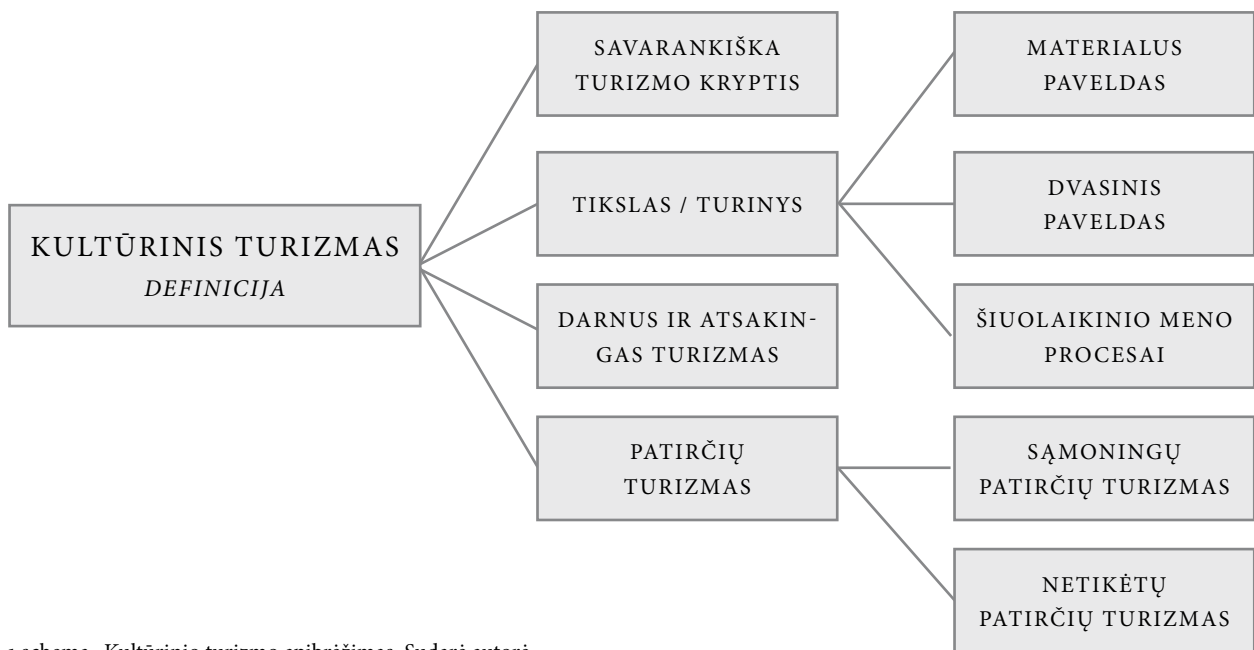
Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programoje kultūrinio turizmo terminas papildytas svarbiais materialaus ir dvasinio paveldo požūriais:

turizmo rūšis, kai kelijama norint pažinti kultūrinę aplinką, taip pat kraštovaizdžius, kultūros ir gamtos paveldą, tradicijas, išskirtinį vietos gyvenimo būdą, įvykius, kultūros renginius, pramogą, vaizduojamąjį ir scenos menus, kitus kūrybinių ir kultūrinių pokyčių procesus.²⁹

Labai panašiai paaškina ir Baltijos šalių kultūrinio turizmo dokumentas:

tai kelionė siekiant pažinti kultūrinę aplinką, įskaitant kraštovaizdžius, vaizduojamąjį ir scenos menus, išskirtinį vietinį gyvenimo būdą, vertybes, tradici-

29 Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programa, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-07], <http://www.ukmin.lt/web/lt/turizmas/nacionaline_turizmo_pletros_programa>.

1 schema. Kultūrinio turizmo apibrėžimas. Sudarė autorė

jas, įvykius bei kitus kūrybinių ir kultūrinių pokyčių procesus.³⁰

Kaip matome, dėl specifikos įvairovės egzistuoja daug kultūrinio turizmo apibrėžimų, tačiau kaip teigia grupė mokslininkų, tyrinėjusių kultūrinio turizmo definiciją: „svarbu paaiškinti, kas nėra kultūrinis turizmas, t. y. jis yra priešingas verslo, masiniam arba paplūdimių turizmui“³¹. Anot tyrėjų, „kultūrinis turizmas – forma, leidžianti patirti kultūrinius atradimus, kurie gali būti įvairūs, įtraukiantys įvairias patirtis: tiek aukštosios, tiek populiariosios kultūros ir gali nutikti sąmoningai arba ne“³². Taigi kultūrinio turizmo rūšiai svarbus tikslas, turinys, kurį sudaro materialaus ir dvasinio paveldo aspektai, taip pat šiuolaikinis vizualaus ir scenos menų procesai, patirčių turizmas, kartais netikėtų kultūrinių patirčių turizmas. Papildant

ši požiūrį, reiktų akcentuoti, kad Europos valstybės, besirūpinančios kultūriniu turizmu, taip pat mokslininkai, vieningai sutaria, kad kultūrinį turizmą vertėtų sieti su darniu ir atsakingu turizmu. Todėl visai neseniai buvo patvirtinta UNESCO Pasaulio paveldo ir tvaraus turizmo programa, Pasaulio paveldo ir tvaraus turizmo programos 2013–2015 metų veiksmų planas, pristatantis naują požiūrį, grindžiamą dialogu ir suinteresuotų šalių bendradarbiavimu, kai visapusiškai integruojamas turizmo planavimas ir paveldo valdymas, vertinamas ir saugojamas gamtinis ir kultūrinis turtas bei tinkamai išvystytas turizmas. Skatinamas tarptautinis bendradarbiavimas ir įvairių sektorių koordinavimas, siekiant apsaugoti paveldą ir užtikrinti tvarų ekonominį vystymąsi³³.

Išdėstytas mintis, liudijančias kultūrinio turizmo apibrėžimą, galima išreikšti vizualia išraiška [1 schema].

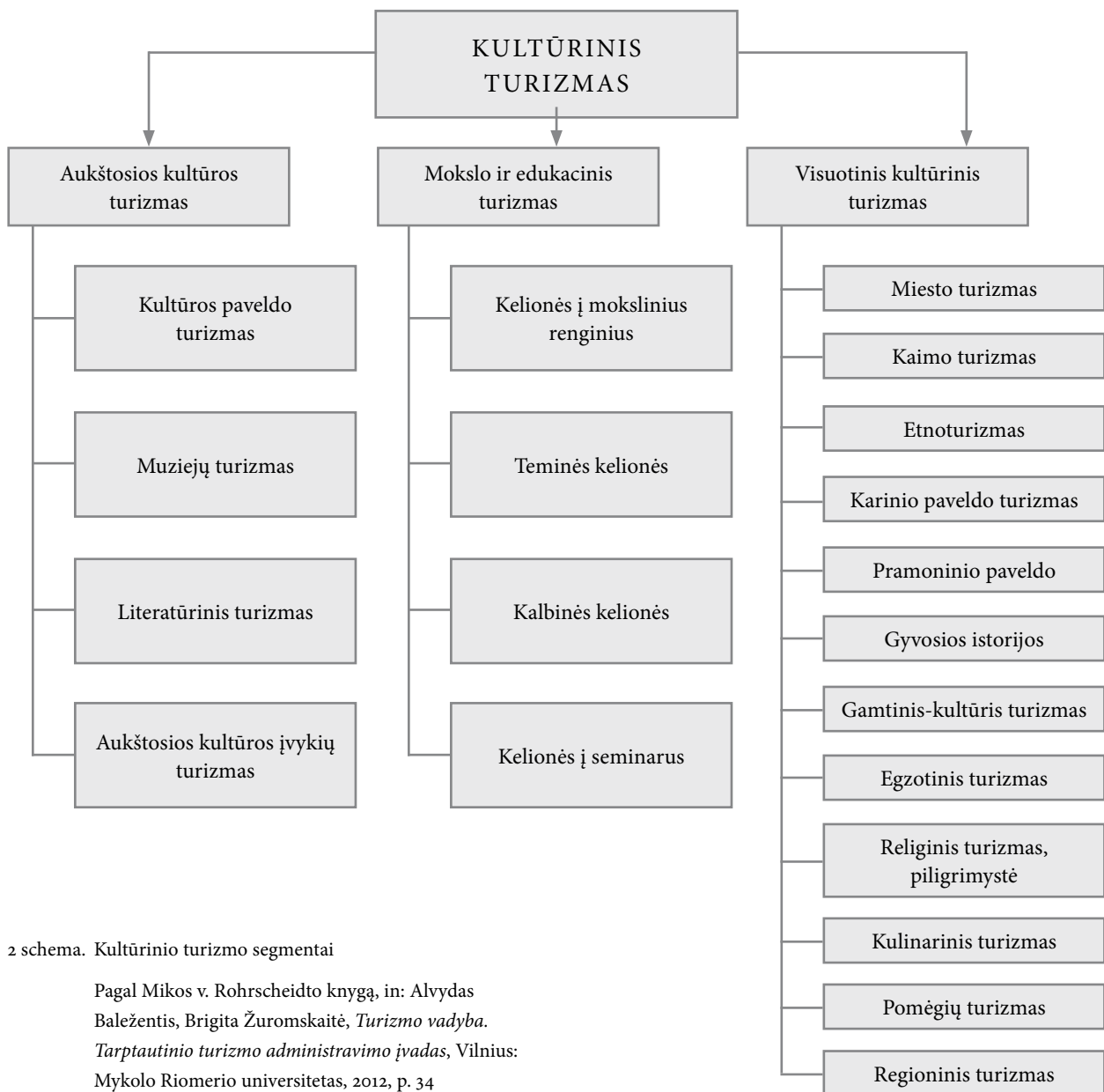
Šiame straipsnyje laikomasi pozicijos, kad vadybos požiūriu turizmo kryptys turi daug bendrų bruožų, tikslai ir tikslinių grupių interesai neretai persipina.

30 Baltijos šalių kultūrinio turizmo politikos dokumentas, p. 6.

31 Elisabeth Dumont, Jacques Teller, Origet du Cluzeau, „Circumscribing Cultural Tourism: Towards a criteria-based approach“, in: *PICTURE Position paper* (1), March 2005, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-06-03], <http://www.picture-project.com/IMG/pdf/196_long_en.pdf>, p. 4.

32 *Ibid.*

33 Pasaulio paveldas ir tvaraus turizmo programa, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-07], <http://www.unesco.lt/kultura/kultu-rinis-turizmas>.

2 schema. Kultūrinio turizmo segmentai

Pagal Mikos v. Rohrscheidto knygą, in: Alvydas Baležentis, Brigita Žuromskaitė, *Turizmo vadyba. Tarptautinio turizmo administravimo įvadas*, Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2012, p. 34

Tačiau su kultūriniu turizmu galima ir vertėtų dirbti kaip su savarankiška turizmo kryptimi. Turizmo kontekste kultūrinis turizmas skiriasi:

- išteklių pobūdžiu (kultūros išteklių prioritetas),
- išteklių naudojimo būdu (tausojimo, darnos ir atsakingumo prioritetas),
- specifiniu lankytojų kontingentu (aiški kultūrinė pažintinė motyvacija arba netikėtos kultūrinės patirtys).

Kultūrinis turizmas sietinas su diferencijuotu turizmu, kuris, skirtingai nuo konvejerinio, numatančio vienuarūšį paslaugų teikimo būdą, siūlo paslaugų įvairovę, atliepiančią turistų individualius poreikius. Anksčiau kultūros ir turizmo produktai vystydavosi sąlyginai nepriklausomai vienas nuo kito, tačiau pastaruoju metu turizmo augimą ir patrauklumą gali užtikrinti tik kokybiškas kultūros produktų augimas.

Siekiant ekonominio ir sociokultūrinio efekto, turizmo ir kultūros sektoriaus glaudesnių sąlyčių ben-

3 schema. Kultūrinio turizmo sritys

[Patrizio Pesci], „Tourism and culture: two forces for growth“, in: European Economic and Social Committee 425th plenary session, Brussels, 2006, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-05-08], <http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCopinionDocument.aspx?identifier=ces\int\int279\ces400-2006_ac.doc&language=EN>

dradarbiaujant, svarbu suprasti kultūrinio turizmo sritis. *Turizmo vadybos*³⁴ vadovėlis pateikia Mikos v. Rohrscheidto schemą [2 schema].

Toks kultūrinio turizmo sričių klasifikavimas palieka nuošalyje daug kultūros pusių ir neatskleidžia specifikos, o „aukštosios kultūros turizmo“ išskyrimas mažų mažiausiai riboja netikėtų patirčių galimybes, suvaržo elitiškumu.

Šio tyrimo kontekste svarbūs 2006 m. vykusios Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 425-osios plenarinės sesijos sprendiniai, teigiantys: „turizmas ir kultūra yra dvi jėgos, skatinančios augimą įvairiuose ekonomikos sektoriuose, įskaitant pramonę (ypač su mada susijusius sektorius), transportą, žemės ūkio maisto produktų gamybą, prekybą ir kitas paslaugų rūšis“³⁵. Kultūrinis turizmas įvardintas, kaip susijęs su meno vertybėmis ir gamta, kelionėmis į paveldo turinčius miestus ir į sritis, kuriose itin didelė

istorinių objektų ir vietos tradicijų koncentracija. Kaip pagrindinis skiriamasis kultūrinio paveldo bruožas, išskiriantis jį iš kitų ekonomikos sektorių, yra tai, kad jis negali būti perkeliamas, perkuriamas ir vien todėl įgauna konkurencinį pranašumą rinkoje³⁶. Remiantis Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 425-osios plenarinės sesijos nutarimu (2006 m. kovo 15–16 d. 2006/C 10/01), pateikiama kultūrinio turizmo sričių klasifikacija, kuri vertinga iki šiol ir galėtų būti pasiūlyta kaip modelis klasifikuojant Lietuvos kultūrinio turizmo sistemą [3 schema].

Tradiciškiausia ir plačiausia kultūrinio turizmo sritis – tai meno paveldas, kurį sudaro: istoriniai miestų centrai, muziejai, archeologinės vietovės³⁷. Praplečiant šį modelį [žr. 3 schemą] tikslinga papildyti kultūrinio turizmo suvokimą, remiantis tradiciška kultūros paveldo samprata ir klasifikacija³⁸. Meno paveldą vertėtų

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Kultūros paveldas skirstomas į materialinės kultūros paveldą ir dvasinės kultūros paveldą.

³⁴ Alvydas Baležentis, Brigita Žuromskaitė, *op. cit.*, p. 34.

³⁵ Patrizio Pesci, *op. cit.*

praplėsti materialaus meno terminu, o sritį dar išskirstyti smulkiau – į meno kūrinius, paminklus, vietas, peizažus. Tuo tarpu greta materialaus meno paveldo turėtų atsirasti ir dvasinio paveldo sritis (vietinis gyvenimo būdas, vertybės, tradicijos, istorijos, kultūros raidos rezultatai, pasižymintys tautos tapatumo bruožais). Pasak P. Pesci, „pirmenybę reikėtų teikti didesnei integracijai tarp kultūros vertybių valdymo ir turizmo paslaugų teikimo administravimo, kad turistai būtų skatinami naudotis šiuo paveldu“³⁹. Siekiant padidinti jų turistinių potencialą svarbu jungti kultūros vertybių valdymo ir bendrosios turizmo infrastruktūros bei paslaugų administravimo pastangas, skatinti bendrą meno ir gamtos objektų administravimą.

Reikia taikyti integruotą „kultūrinio turizmo“ paslaugų valdymo metodą, <...> net jeigu tokie objektai priklauso skirtingoms valstybinėms institucijoms ar privatiems asmenims, arba skatinti tokią objektų darbo laiko ir bilietų kainų politiką, dėl kurios lankytinos vietos taptų kuo prieinamesnės ir gautų daugiau pajamų, galinčių padengti administravimo išlaidas.⁴⁰

Trumpai pažvelkime į šią sritį iš Lietuvos kultūros ir turizmo išteklių požiūrio pozicijos. Daugelis Lietuvos miestų turi mažesnius ar didesnius istorinius centrus; Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos valdymo sričiai priskirta 17 muziejų, iš jų 4 nacionaliniai ir 13 respublikinių⁴¹, o kur dar savivaldybių (kraštotyros ir memorialiniai), viešosios įstaigos-muziejai, žinybiniai⁴² ir privatus muziejai; Lietuvos meno galerininkų asociacijos duomenimis, yra 20 narių

39 *Ibid.* Taip pat pateikiamas pavyzdys apie iniciatyvas, kai Europos miestuose galiojanti „turisto kortelė“ suteikia galimybę ją įsigijusiam naudotis transporto paslaugomis ir lankyti muziejus bei archeologines vietas.

40 *Ibid.*

41 Muziejų tinklas, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <<http://www.lrkmlt/index.php?3171083922>>.

42 Lietuvos muziejų asociacijos tikrieji nariai, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <http://www.museums.lt/Asociacijos_nariai/Tikrieji_nariai.htm>.

(daugiausia privačios), šis skaičius padidėtų pridėjus Lietuvos galerijas, kurios nėra šios asociacijos narės: Lietuvos dailininkų sąjunga, Vilniaus dailės akademijos tinklai ir kitos privačios galerijos; Lietuvos archeologijos paminklai pasižymi itin didele įvairove⁴³, daugelis jų pastaraisiais metais valstybės ir struktūrinių fondų lėšomis pritaikyti lankymui. Paveldo vadybininkai, siekiantys meno kūrinius, eksponuojamus muziejuose, galerijose ar viešosiose erdvėse, pateikti kaip turizmo produktus, turėtų būti ypač atsakingi ir įsitikinę, kad žino visas juose įkūnytas prasmes ir vertes, idant išvengtų nesusipratimų dėl interpretacijų. Svarbūs turizmo plėtros aspektai yra profesionali rinkodara, objektų „atgaivinimas“ pasakojimu, suvenyrais, „animacija“⁴⁴ ar „geoslėptuvėmis“⁴⁵.

Paminklai kultūrinio turizmo traukos taškais tampa dėl savo archeologinės, architektūrinės, meninės ar mokslinės vertės. Tačiau gali būti ir kitų priežasčių, kaip antai – namas, įtrauktas į lankytinų objektų sąrašą, nes jame gyvena garsus rašytojas, ar objektas stovintis svarbioje istorinėje vietoje, menančioje svarbius istorinius įvykius. Pavyzdžiui, Vilniuje lenkų turistų tarpe populiarūs tapo kultūriniai keliai, susiję su lenkų kultūros asmenybių istorija. Plėtojant turizmo industriją vis daugiau dėmesio skiriama paslaugų kompleksškumui. Dažniausiai miesteliuose, parkuose yra vienas kitas pastatas vertas būti paveldo objektu ir turintis potencialo dominti turistus. Išplėtotą papildoma turizmo infrastruktūra labai padidina tokios vietovės turizmo galimybes.

43 Lietuvos archeologija, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <http://www.lad.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=65>.

44 P.vz., Kalėdų pasaka 4D ant istorinės Vilniaus arkikatedros pastato Katedros aikštėje Vilniuje, sukurta 2012–2013 m. ir parodyta kalėdiniu laikotarpiu gruodžio mėn., kiekvieną dieną sutraukusi minias norinčiųjų ją pamatyti.

45 Apie geoslėptuves, kaip apie tarptautinį virtualų judėjimą ir paveldo animavimo būdą, paskelbta mokslinė publikacija: Ingrida Veliutė, „Naujosios technologijos lokalaus paveldo animavimui“, in: *Kultūros paveldas: medžiagiškumo ir simbolinių prasmių sąveika. Meno istorija ir kritika = Art history & criticism*, t. 10, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2014.

Vietovės ir peizažai nėra paminėti tarp Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikiamų ir analizuojamų kultūrinio turizmo sričių, tačiau jie svarbūs daugelio kultūrinio turizmo maršrutų sudedamoji dalis. Kai kurios vietos yra stiprūs traukos taškai, nors jose iš esmės nėra jokių vertingų paminklų. Tai gali būti mūsų vietos, vietos, susijusios su žymiais žmonėmis, pavyzdžiui, Fredas Merkuris (Freddie Mercury) gimė mažame Stountauno (Stone Town) mieste lyje ir nors jame gyveno labai trumpai, miestelis yra traukos objektas, kuriame siūlomi produktai, susiję su dainininku⁴⁶. Kartais būna net mažai svarbu, ar tai autentiška vieta ar ne. Lietuvoje ši sritis itin menkai išnaudojama. Čia labai svarbus sukurtas pasakojimas – mitinis paveldas, kuris paveikus, ir į jį turėtų būti rimtai žiūrima. Tokių vietovių vadyba ir pritaikymas kultūriniam turizmui dažniausiai susiję su kultūrinių patirčių įvairove ir interpretacija. Vietovės gali būti susietos su pojūčių išskirtinumu ar kultūros kelio atradimu dėl istorinės arba kultūrinės svarbos, jų maršrutai driekiasi iš vienos vietovės į kitą, neretai jungdami ne vieną šalį. Pavyzdžiais galėtų būti Europoje ir Lietuvoje vykdomos kultūros kelių programos ar projektai, kaip *Baroko kelias*, *Gintaro kelias*, *Žydų kultūros kelias* etc. ar *Europos kultūros sostinių* projektas.

Peizažai gali būti turistų traukos centrai kaip geologiniai, ekologiniai ar estetiniai fenomenai. Kai kurie peizažai tiesiog asocijuojasi su žymiais rašytojais ar menininkais, kurių legendos savaime yra traukos laukai. Šis faktas pripažintas UNESCO Kultūrinių peizažų kategorijoje. Tokio peizažo reikšmingumas gali būti sukurtas gana nesunkiai. Labai paplitęs būdas suteikti vietai daugiau patrauklumo yra papildyti jų vizualią interpretaciją gyvomis tradicijomis ir papročiais, t. y. dvasiniu paveldu. Kaip minėta, dvasinis arba nematerialus paveldas, remiantis paveldo samprata,

galėtų būti įtrauktas ir kultūrinio turizmo P. Pesci paskelbtoje sričių klasifikacijoje.

Vietovių ir peizažų posrity Lietuvoje ryškiai atspindi regioninių parkų veiklos. Remiantis Aplinkos apsaugos ministerijos duomenimis, šalyje yra 30 regioninių parkų⁴⁷. Juose įrengtos ekspozicijos, edukacinė veikla neretai turi didelę įtaką regionams.

Vertėtų aptarti kultūrinio turizmo, muziejų ir galerijų jungtis. Muziejai, galerijos yra svarbus kultūrinio turizmo šaltinis ir ištekliai dėl įvairovės bei galimybės būti kultūros tarpininku, dėl jų pobūdžio, įvairumo, unikalumo, laisvumo, lankstumo ir kūrybinio potencialo. Kultūrinio turizmo jungtys teigiamai įtakoja infrastruktūrą, parodų kokybę ir informacijos sklaidą, edukaciją, personalą ir santykius su aplinka ir, suprantama, gali būti naudingos tiek ekonominiu, tiek socialiniu aspektais.

Formuluodama savo misiją naujoji muziejinkystė kelia klausimus: kodėl formuojami rinkiniai, kolekcijos? ką laiko vertybe? kaip visa tai naudojama? Muziejai aiškina ir edukuoja, tai – bendravimo su visuomene įrankis. Neretai objekto fiziškai gali ir nebūti, eksponatai nebūtinai turi būti autentiški, esminė vertė – sukurtas pasakojimas apie jį, tokiu pavyzdžiu galėtų būti gausiai lankomas Sukilimo muziejus Varšuvoje. Kuo muziejai ir galerijos patrauklesni įvairiaip auditorijai, tuo daugiau turistų gali pritraukti. P. Pesci teigimu, svarbu kurti:

kultūros vietovių „tinklus“ arba maršrutus, pavyzdžiui, pilių ar istorinės vertės turinčių rūmų tinklus, archeologinių vietovių tinklus <...> arba tam tikros rūšies muziejų tinklus <...>. Šiems tinklams ir maršrutams turėtų būti suteiktas bendras ženklas ir juos reikėtų tinkamai pažymėti kelio ženklais.⁴⁸

46 Paradoksų sala Zanzibaras: Fredis Merkuris ir musulmonų vertybės, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-07], <<http://www.balsas.lt/naujiena/419465/paradoksu-sala-zanzibaras-fredis-merkuris-ir-musulmonu-vertybes/1>>.

47 Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija, *Regioniniai parkai*, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-13], <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=114>.

48 Patrizio Pesci, *op. cit.*

1. 2013 m. vasaros parodos Karališkoje meno akademijoje bukletų pagrindinis viršelis

Antra svarbi kultūrinio turizmo sritis – tai renginiai: parodos, koncertai, festivaliai ir kiti specialūs renginiai. Per pastaruosius 20 metų kultūros renginiai tapo galingais turizmą skatinančiais traukos centrais. Ši sritis – labai stipri reklamuojanti ir skatinanti kultūrinį turizmą, ypač populiarėjanti tarp jaunų žmonių. Kita vertus, Europoje rengiama nemažai festivalių, kurie jau turi ne vieno dešimtmečio tradicijas ir yra populiarūs visame pasaulyje, tarkime, Venecijos bienalė ar Arli (Prancūzija) fotomeno festivalis. Parodų ir festivalių turizmo sritis yra pasilikusi tarsi nuošalėje. Labai trūksta vieningo jų kalendoriaus. Festivalių ir parodų pagrindinis išskirtinumas iš kitų kultūrinio turizmo sričių yra tai, kad jie ribojami laiko.

Šiandien ypač svarbu atkreipti dėmesį į šią sparčiai besiplečiančią sritį. Lietuvoje festivalių itin daug. Pasak P. Pesci,

kad ši sritis būtų sėkmingai plėtojama, reikia sukurti infrastruktūrą arba pritaikyti ją, kad lankytinos vietos būtų tinkamos rengti parodas ir festivalius; taip pat būtinas planavimas reklamos bei informacinių

kampanijų srityje. Europos Sąjunga galėtų sudaryti sąlygas sukurti bendrą kultūros renginių kalendorių, skatinti skirtingų šalių ir kultūros institucijų bendradarbiavimą ir pagaliau remti iniciatyvas tose šalyse, kurios šioje srityje turi mažiau patirties ir tradicijų <...>.⁴⁹

Potencialius turistus gali sudominti inovacijos, meniniai renginiai, festivaliai, koncertai, šiuolaikinio meno parodos, kuriama meniška aplinka. Tokiu atveju (jei prioritetas ši kultūrinio turizmo sritis) yra svarbi informacijos ir komunikacijos sklaida, pateikimas keliomis kalbomis, tikslus renginio pradžios ir pabaigos laikas, sistemingumas, tikslus kalendorinis periodiškumas. Pavyzdžiui, Karališkoje meno akademijoje Londone nuo 1769 m. vyksta vasaros parodos (*Royal Academy of Arts, Summer exhibition*), rengiamos nepertraukiamai, kasmet sukuriama visą renginį lydinti parodinė atributika (nuo brangaus, aukštos poligrafinės kokybės katalogo iki smulkių (kaip pieštukai, drožtukai etc.) suvenyrų), kuri parduodama specializuotoje suvenyrų parduotuvėje greta parodos. Ji, priešingai nei daugelis britų muziejų, galerijų, kuriose nebūtina pirkti bilieto, mokama (bilietas pakankamai brangus), tačiau kasdien pritraukia didelius kultūrinių turistų srautus.

Lietuvoje vyksta nemažai parodų (tas pats pasakytina ir apie festivalius, koncertus bei kitus meno renginius), kurių reprezentatyvumas ir kokybė galėtų būti ir kultūrinio turizmo objektu. Pavyzdžiui, Kauno bienalės istorija (anksčiau – tekstilės meno paroda), prasidėjusi 1997 m., nuo to laiko tapo besiplėtojančiu reiškiniu. Ji išsiskiria kuriamos meninės vertės požiūriu ir profesionalumu. Kultūrinio turizmo prasme galėtų būti vienas perspektyviausių meno renginių, nes pritaikytas renginių turizmui, su puikia informacijos sklaida. Vis dėlto iš turizmo pozicijų – tai per mažai išnaudojamas įvykis. Čia atvažiuoja žiūrovai iš visos Lietuvos ir užsienio, ta-

⁴⁹ *Ibid.*

čiau tai vyksta kaip savaiminiai procesai, lydimi poreikio pamatyti kokybišką renginį. Kauno bienalės vadovė Virginija Vitkienė, paklausta, ar bendradarbiaujama su turizmo sektoriumi, atsakė, kad:

turizmo informacijos centrui teikiame informaciją, skrajutes, lankstinukus. Teikiame informaciją savivaldybės kultūros skyriui, kuris kasmet leidžia metinius lankstinukus – renginių kalendorius. Prieš kelis metus Turizmo departamento atstovai pagaliau ryžosi sukviesti tęstinių tarptautinių renginių rengėjus susitikti, bet patys susitikimą praleido. <...> Kultūros renginių rengėjai neturi tiek žmogiškųjų išteklių, kurie dar dirbtų ir šioje srityje.⁵⁰

Panašiai atsiliepia ir kito meno renginio – tarptautinės šiuolaikinio meno parodos *ARTVILNIUS*, vykstančios birželio mėnesį Vilniuje, – sumanytoja ir organizatorė Diana Stomienė:

turizmo sektoriui pateikiame informaciją apie meno mugę, kurią jie platina, tačiau platesni kontaktai nevyksta, jie niekada mūsų nepristato tarptautiniuose turizmo parodose ir neprašo informacijos apie mūsų renginį, kad patys galėtų skleisti turizmo laukui jų svarbiuose renginiuose.⁵¹

Svarbių parodų, koncertų, festivalių ir kitų specializuotų renginių nemažai, tačiau turizmo sektorius vangiai jais domisi ir nesiekia išnaudoti potencialo, o tokių profesionalių meno renginių organizatoriai, dažnai savo darbą ir idėjas įgyvendinantys per projektines veiklas, nebeturi galimybių užsiimti ir turizmo vadyba.

50 Solveiga Grigalevičiūtė, „Giluminis interviu su Kauno bienalės *Tekstilė* vadove Virginija Vitkienė“, in: Magistro baigiamasis darbas „Kauno turizmo plėtros galimybės Kauno mieste: festivalių, parodų ir kitų renginių turizmas“, Vilniaus dailės akademijos UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra, vadovė dr. Vaida Ščiglienė, Vilnius, 2012, p. 97–101.

51 Vaida Ščiglienė, „Interviu su tarptautinės šiuolaikinio meno parodos *ARTVILNIUS* iniciatore ir rengėja Diana Stomienė“, Vilnius, 2014.

2. 9-oji Kauno bienalė *UNITEXT*, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-05-08], <<http://www.bienale.lt/2013/lt/>>

Trečioji kultūrinio turizmo sritis yra susijusi su gastronomija ir vynininkystės tradicijomis. Anksčiau buvusi kaip turizmo elementas, dabar gastronomija ir vynininkystė yra įvardijama kaip atskira kultūrinio turizmo sritis. Ji priklauso „materialiajai kultūrai“, kurios svarba pastaraisiais metais nuolat auga ir kuri sukūrė kultūrinį bei ekonominį judėjimą, skatinantį tradicinių vietos produktų vartojimą⁵². P. Pesci pateikia įdomų pavyzdį-iniciatyvą Carlo Petrini įsteigtą „Lėto maisto“ (*Slow Food*) asociaciją, jungiančią keliasdešimt tūkstančių narių 122 šalyse. Asociacija nepitaria skonio standartizavimui, gina būtinybę informuoti vartotojus ir saugo kultūrinį tapatumą maisto bei gastronominių tradicijų srityje. Gastronomijos ir vynininkystės turizmas pastaraisiais metais turi įtakos pastebimai ekonominei naudai. Ši sritis sietina ir su vietinių maisto produktų bei maisto kultūros populiarinimu. Toks turizmas apibūdinamas kaip identiteto paieškų išraiška. Ši kultūrinio turizmo sritis yra priešprieša virtuvės globalizacijai. Gastronomijos ir vynininkystės turizmas – labai integrali kultūrinio turizmo sritis, nes ji yra sietina su pagrindinių turistų poreikių tenkinimu. Visuotinai išsiviraujant natūralumo poreikio tendencijai ir egzotikos poreikiui, dažnas turistas mieliau renkasi vietas, kurioje vieši, nacionalinės virtuvės produktus, o ne didžiųjų gamintojų

52 Patrizio Pesci, *op. cit.*

standartus. Europos kontekste tenka pastebėti, kad kiekviena valstybė yra sukūrusi tam tikrus nacionalinės virtuvės pažinimo kelius. Škotijoje ir Airijoje galima keliauti viskio pažinimo keliu. Prancūzijoje, Luaros pilių slėnyje, yra siūlomas vyno kelias⁵³. Lietuvos kontekste gastronomicinis turizmas irgi plėtojamas. Yra sukurta keletas kulinarinio paveldo ženklavimo sistemų, kurios tapatinamos su kokybe. Viena iš jų – tai Aukštaitijos kulinarinis paveldas, kuris yra įtrauktas ir į Europos tinklą. Lietuvoje jau taip pat kuriami kulinarinio paveldo keliai.

Ketvirtoji kultūrinio turizmo sritis – kino turizmas, susijęs su filmų ir televizijos serialų kūrimu. Ši sritis Europoje labai populiarėja. Turistai lanko filmavimo aikštes ir vietas, kuriose buvo statomi sėkmės sulaukę filmai ir televizijos serialai⁵⁴. Daugiau nei dešimtį metų šiai sričiai dėmesį skiria britų turizmo sektorius. Organizacija *VisitBritain*⁵⁵ atlieka tyrimus, stebi statomus filmus ir savo internetinėje svetainėje sudaro ir skelbia specializuotus žemėlapius. Juose pateikiama filmavimo vieta bei nuorodos, kaip ten nuvykti, aprašomos turistams teikiamos paslaugos, parduodami turizmo produktai, pavyzdžiui, ekskursijos (savanikiškai arba su gidu etc.). Šią kultūrinio turizmo sritį organizacija *VisitBritain* nuolat vysto – kuria naujas kryptis, rengia tęstinius projektus. Vienas jų – 2014 m. sausį pradėta skaitmeninė reklaminė kampanija, pavadinta *Puikios vietos sukuria puikius filmus (Great Locations Make Great Movies)*. Projekto pagrindinis dėmesys skiriamas sklaidai socialiniuose tinkluose, orientuojamasi į JAV, Australiją, Vokietiją – šalis, kurios yra pagrindinės filmų turistų rinkos. Kampanijos tikslas – populiarinti britų filmus ir serialus⁵⁶. Lietuvo-

je ši kultūrinio turizmo sritis visai neplėtojama, nors potencialas tam yra, pavyzdžiui, kad ir populiarinant nostalgikų senų lietuviškų filmų retrospektyvas, jų istorijas ir kelius.

Pagaliau, penktąją kultūrinio turizmo sritį galima susieti su istorijos ir meno teminių parkų kūrimu. Teminių parkų pradžia sietina su 1955 m., kai buvo atidarytas lankytojams Disneilendas Kalifornijoje. Šis įvykis pakeitė iki tol vyravusią pramogų parko, kaip pasivažinėjimo vežimais, jodinėjimo ir festivalių vietos, sampratą. Kai kurie autoriai išskiria teminius parkus kaip naują sritį ir siūlo įkurti tokius parkus šalia muziejų, istorinių vietų (ar jose)⁵⁷. Teminiai kultūros parkai turėtų būti tarsi palengvinimas turistui susipažinti su vietos kultūra. Rengiant turistinius produktus – paketus, kultūrinius maršrutus – ši sritis galėtų būti derinama su kitomis.

Remiantis Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateiktu kultūrinio turizmo sričių skyrimu ir klasifikacija, papildžius ją naujomis aktualiomis išvalgomis, išanalizavus ypatybes, susidaro tokia kultūrinio turizmo sričių schema, kurią vertėtų naudoti kaip modelį, formuojant kultūrinio turizmo politiką ir turizmo bei kultūros vadybą [4 schema].

Belieka pabrėžti, kultūrinis turizmas – dinamiška, jautri sociokultūriniam vyksmui, nuolat kintanti kryptis, todėl gali rasti (arba galime išskirti) ir daugiau kultūrinio turizmo sričių.

IŠVADOS

Dar 2006 m. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete pateikta rekomendacinio pobūdžio kultūrinio turizmo sričių klasifikacija nebuvo įsisavinta Lietuvos turizmo sektoriaus. Kūrybingos veiklos modelis, papildytas šiame straipsnyje naujomis išvalgomis, Lietuvos kultūrinio turizmo supratimą praplečia,

53 *Ibid.*

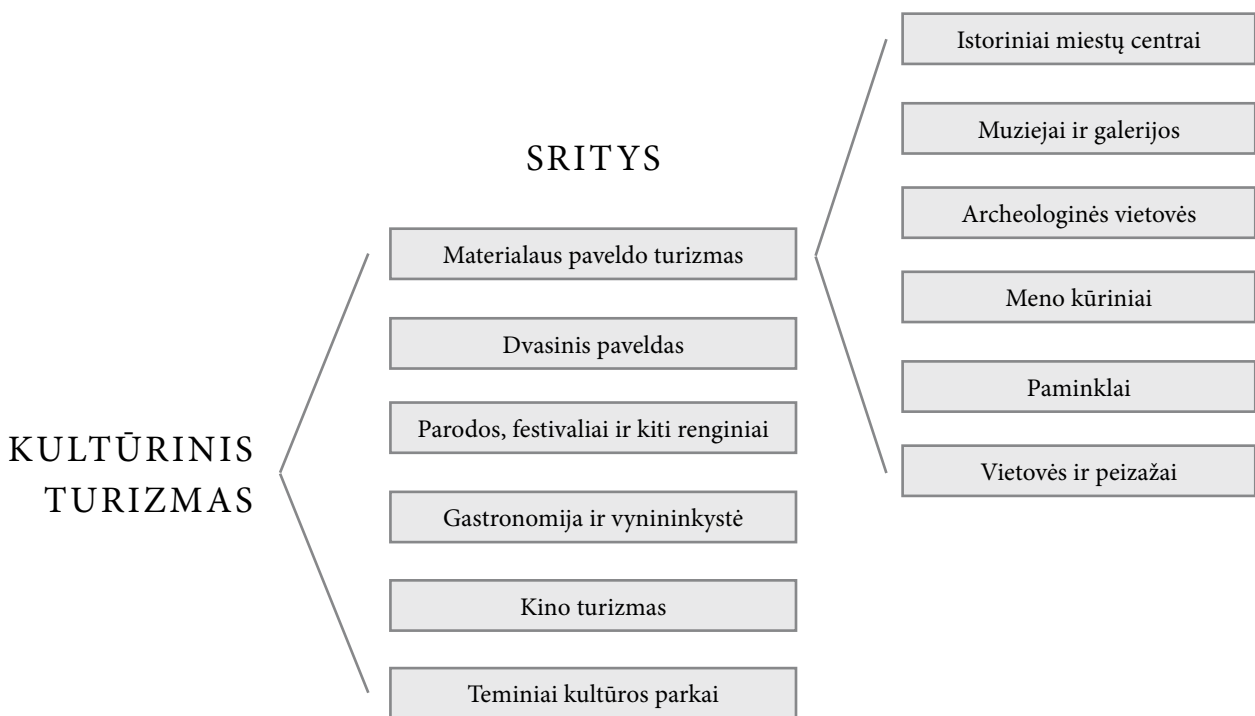
54 *Ibid.*, Pateikiamas Alnviiko pilies Nortumberlando grafystėje (Šiaurės Anglija) pavyzdys; čia buvo statomi filmai pagal J. K. Rowling romanus apie Harį Poterį. Filmo dėka ši vietovė tapo turizmo traukos vieta, turistų išlaidos sudaro 13 mln. eurų per metus.

55 Visit Britain, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <<http://www.visitbritain.org/>>.

56 Great Locations Make Great Movies, [interaktyvus], [žiūrėta

2013-06-04], <<http://www.visitbritain.org/aboutus/recentactivity/filmisgreatbritain.aspx>>.

57 Patrizio Pesci, *op. cit.*

4 schema. Kultūrinio turizmo sričių klasifikacija. Sudarė autorė

daro išsamesniu, turiningesniu, atskleidžia bendradarbiavimo jungtis.

Tyrimas leidžia suformuluoti, jog kultūrinis turizmas – savarankiška, darna bei atsakingumu grindžiama tarpdalykinė turizmo kryptis, kuri pagal tikslą ir turinį gali būti skirstoma į materialaus, dvasinio paveldo, gastronomijos ir vynininkystės, kino turizmo, teminių parkų bei šiuolaikinių meno procesų sritis (išvardytos sritys gali būti skaidomos smulkiau); kultūrinis turizmas – sąmoningų arba netikėtų kultūrinių patirčių turizmas.

Dabartinėje aplinkoje kultūrinis turizmas yra dinamiškas ir nuolat atsinaujinantis procesas, todėl kiekviena nauja klasifikacija nėra baigtinė, tai – politinių, ekonominių, sociokultūrinių, kultūrinių, meninių procesų atspindys.

Lietuvoje erdvė ir ištekliai kultūrinio turizmo plėtrai palankūs, o susistemintų ir išskirtų sričių potencialas didelis ir perspektyvus, tačiau kultūros ir turizmo lauko tarpinstitucinis bendradarbiavimas vis

dar išlieka neefektyvus. Turizmą valdantis ir paslaugas siūlantis sektorius siekia savų tikslų ir dirba individualiai. Valstybiniu lygmeniu (ir turizmo, ir kultūros) trūksta bendradarbiavimo iniciatyvų ir kryptingo prioritetų įgyvendinimo skatinimo. Negalima sakyti, kad atskirų veiklų ar produktų nėra, tačiau akivaizdu, kad dydis ir pajėgumai neišnaudojami, nejungiami į vieną bendrą kultūros ir turizmo sistemą, nepakankamai išnaudojamas ekonominis ir sociokultūrinis efektas. Straipsnyje atskleistos turizmo ir kultūros sektorių jungčių galimybės gali būti pozicionuojamos kaip kūrybingos veiklos modeliai.

Kultūros atstovai, vykdydami veiklas ir kurdami produktus, savo išskirtinumą, savitumą galėtų išreikšti orientuodamiesi ir į turizmą per tyrime aptartas kultūrinio turizmo sritis, o turizmo sektoriui planuojant ir valdant veiklas bei plėtros perspektyvas vertėtų neaplenkti kultūrinio turizmo sričių ir jų sukurtų produktų.

Gauta 2014-05-15

LITERATŪRA

- Clavé Salvador Anton, *The Global Theme Park Industry*, Cambridge, MA 02139 USA, 2007.
- Ambrozaitis Kęstutis, „Kultūrinio turizmo organizavimas“, in: *Meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje*, sudarytojas Edmundas Žalpytis, Vilnius: Tyto Alba, 2004, p. 257–279.
- Baležentis Alvydas, Žuromskaitė Brigita, *Turizmo vadyba. Tarptautinio turizmo administravimo įvadas*, Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2012.
- Grecevičius Petras, Armaitienė Aušrinė, Junevičienė Ona, Labanauškaitė Daiva, Lukšaitienė Audronė, Slušnys Edvardas, Vaidelys Antanas, *Turizmo vadovėlis*, Kauno kolegija, Klaipėdos universitetas, Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras, 2002.
- McKercher Bob, Du Cros Hilary, *Cultural Tourism. The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*, The Haworth Hospitality Press An Imprint of the Haworth Press, Inc. New York-London-Oxford, 2002.
- Turizmo terminų žodynas*, rengimo grupės vadovė doc. dr. Aušrinė Armaitienė, Valstybinis turizmo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, 2009, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.
- Veliutė Ingrida, „Naujosios technologijos lokalaus paveldo animavimui“, in: *Kultūros paveldas: medžiagiškumo ir simbolinių prasmų sąveika. Meno istorija ir kritika = Art history & criticism*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2014, t. 10.

ELEKTRONINIAI LEIDINIAI

- Baltijos šalių kultūrinio turizmo politikos dokumentas: Trumpasis variantas*, [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2014-05-30], <http://www.unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/kultura/kulturinis_turizmas/Baltijos_saliju_kulturinio_turizmo_politikos_dokumentas.pdf>.
- Dumont Elisabeth, Teller Jacques, Origet du Cluzeau, „Circumscribing Cultural Tourism: Towards a criteria-based approach“, in: *PICTURE Position paper* (1), March 2005, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-06-03], <http://www.picture-project.com/IMG/pdf/196_long_en.pdf>.
- Muziejai ir kultūrinis turizmas tarptautinės bendruomenės akiratyje. Pagal 2000 m. ICOM simpoziumo „Muziejai, paveldas ir kultūrinis turizmas“ Peru ir Bolivijoje medžiagą parengė Loreta Meškelevičienė, in: *Lietuvos muziejai*, 2003, Nr. 2, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-30], <<http://www.museums.lt/Zurnalas/meskeleviciene.htm>>.
- [Pesci Patrizio], „Tourism and culture: two forces for growth“, in: European Economic and Social Committee 425th plenary session, Brussels, 2006, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-05-08], <http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCopinionDocument.aspx?identifier=ces\int\int279\ces400-2006_ac.doc&language=EN>.
- Dapkus Rimantas, „Kultūrinio turizmo plėtros perspektyvos“, in: *Vadybos mokslas ir studijos - kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 2008, Nr. 4 (15), [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-14], <http://www.lvb.lt/primu_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LDB&docId=TLITLIJ.04~2008~1367164754953&fromSiteMap=1&afterPDS=true>.
- Great Locations Make Great Movies, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <<http://www.visitbritain.org/aboutus/recentactivity/filmisgreatbritain.aspx>>.
- 9-oji Kauno bienalė „UNITEXT“, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-05-08], <<http://www.bienale.lt/2013/lt/>>.
- Kultūros kelias, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.lrkmlt/go.php/lit/IMG/674>>.
- Lietuvos archeologija, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <http://www.lad.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=65>.
- Lietuvos muziejų asociacijos tikrieji nariai, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <http://www.museums.lt/Asociacijos_nariai/Tikrieji_nariai.htm>.
- Lietuvos Respublikos Seimas, „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“, 2010-06-30, Nr. XI-977, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.lrkmlt/index.php?2667947037>>.
- Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-03], <<http://www.infolex.lt/ta/64687>>.
- Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas, 1998 m. kovo 19 d., Nr. VIII-667, Vilnius, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-28], <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404344>.
- Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programa, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-28], <http://www.ukmin.lt/web/lt/turizmas/nacionaline_turizmo_pletros_programa>.
- Lietuvos turizmo plėtros dešimtmetis, Valstybinis turizmo departamentas, Vilnius, 2002, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-28], <http://www.tourism.lt/uploads/documents/Naudinga_informacija/Turizmo_statistika/Lietuvos_turizmo_pletros_desimtmetis_1992-2002.pdf>.
- Mokslo tiriamieji darbai, Nemuno zonos kaip kultūrinės-turistinės zonos potencialo plėtros ir galimybių studija, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, VŠĮ Baltijos rekreacinių sistemų modeliavimo institutas, [interaktyvus], 2007, [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.tourism.lt/lt/naudinga-informacija/mokslo-tiriamieji-darbai>>.
- Muziejų tinklas, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <<http://www.lrkmlt/index.php?3171083922>>.
- Nemuno zonos kaip kultūrinės-turistinės zonos potencialo plėtros ir galimybių studija, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <http://www.ukmin.lt/web/lt/turizmas/analizes_tyrimai_studijos>.
- Oficiali Lietuvos turizmo svetainė, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-03], <<http://www.lithuania.travel/?lang=1>>.
- Pasaulio paveldas ir tvaraus turizmo programa, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-07], <<http://www.unesco.lt/kultura/kulturinis-turizmas>>.

ELEKTRONINĖS PRIEIGOS

- Paradoksų sala Zanzibaras: Fredis Merkuris ir musulmonų vertybės, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-07], <<http://www.balsas.lt/naujiena/419465/paradoksu-sala-zanzibaras-fredis-merkuris-ir-musulmonu-vertybes/1>>.
- Regioniniai parkai, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-13], <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=114>.
- Turizmas. Analizės, tyrimai, studijos, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <http://www.ukmin.lt/web/lt/turizmas/analizes_tyrimai_studijos>.
- Ūkio ministras pristatė naują turizmo plėtros koncepciją, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-05-30], <<http://www.teisesforumas.lt/idomybes-ir-naudinga-informacija/1390-kio-ministras-pristat-nauj-turizmo-pltros-koncepcij-.html>>.
- Vadovų strateginiai tikslai, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-06-02], <<http://www.tourism.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/vadovu-strateginiai-tikslai>>.
- Visit Britain, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-06-04], <<http://www.visitbritain.org/>>.

TYRIMAI

- Grigalevičiūtė Solveiga, „Giluminis interviu su Kauno bienalės *Tekstilė* vadove Virginija Vitkiene“, in: Magistro baigiamasis darbas „Kauno turizmo plėtros galimybės Kauno mieste: festivalių, parodų ir kitų renginių turizmas“, Vilniaus dailės akademijos UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra, vadovė dr. Vaida Ščiqlienė, Vilnius, 2012, p. 97–101.
- Ščiqlienė Vaida, „Interviu su tarptautinės šiuolaikinio meno parodos *ARTVILNIUS* iniciatore ir rengėja Diana Stomienė“, Vilnius, 2014.
- Verbiejūtė Birutė, „Interviu su Vilniaus turizmo informacijos centro direktore Jolanta Beniulienė“, in: Magistro baigiamasis darbas „Kultūrinių maršrutų Lietuvoje vadyba: prielaidos, ypatybės ir galimybės“, Vilniaus dailės akademijos UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra, vadovė dr. Vaida Ščiqlienė, Vilnius, 2010.

AREAS OF CULTURAL TOURISM AND THEIR PECULIARITIES: MODELS OF CREATIVE ACTIVITY

Vaida Ščiqlienė

KEYWORDS: tourism, kinds of tourism, cultural tourism, fields of cultural tourism, tourism policy in Lithuania, heritage management.

SUMMARY

The article looks at the theoretical and practical aspects of cultural tourism development, of its sociocultural impact and its (in)efficient planning and management. Attempts are made to define cultural tourism as a basis of the concept of tourism and to identify its specific fields and features. The research supports a definition of cultural tourism as an independent, interdisciplinary area of tourism, centred on cohesion and responsibility, and divided in terms of aims and content into the fields of material and spiritual heritage, gastronomy and wine, film tourism, thematic parks and contemporary art processes (these may be subdivided further). Cultural tourism offers preconceived or unexpected cultural experiences.

These days cultural tourism is a constantly reinvented dynamic process and lends itself to no finite classifications, each one being a reflection of political, economic, sociocultural, cultural and artistic processes.

Lithuania has the space and resources attractive for cultural tourism, a broad and systemised network of potentially attractive areas, but there is no efficient cross-institutional collaboration between the spheres of culture and tourism. The tourism management sector, which is a service provider, pursues its own goals and tends to work on its own. The national level (both in tourism and culture) lacks sufficient collaborative initiatives and targeted promotion towards the realisation of its priorities. There is no denying that isolated activities take place and products appear, but not in proportion to the existing potential and scope; culture and tourism do not function as a system and the economic and sociocultural effect is not explored to the full. The article seeks to demonstrate the potential of a crossover of tourism and cultural sectors perceived as models of creative activity.